

Processos de lexicalització en llengua de signes catalana de denominacions de l'àmbit del moviment associatiu sordsignant

Marta Bosch-Baliarda (Bellaterra)¹

Maria Josep Jarque (Barcelona)

Lídia Fos Rodríguez

Cynthia Giménez Martín

Anna Robert Oncins

Summary: This contribution aims to analyse the types of word formation processes for signs denominating Catalan Deaf organisations in Catalan Sign Language. First, a corpus has been created from video-signed texts by identifying and extracting terms of the associate-member organisations. Second, a terminological data file template has been designed using common standard criteria to feed a terminological database. Following the group's previous work (Jarque, Bosch-Baliarda, & Codorniu, 2019), 4 types of lexicalisation processes have been analysed: formal (e.g. compounding, blending), functional (e.g. lexicalisation, zero derivation), borrowing (e.g. loanwords, mouthings) and semantic (e.g. semantic change, extension). The cognitive mechanisms involved (conceptual metaphor and metonymy) are also described. The analysis is framed within the construction-based theoretical models and points out the need to establish new complex non-linear models to explain the multiple processes involved.

-
- 1 La primera autora forma part del grup de recerca TransMedia Catalonia (2017SGR113, 2017), finançat pels projectes europeus ImAC (GA: 761974) i EasyTV (GA: 761999). La segona autora és membre del grup *Gramàtica i diacronia* (GRADIA) de la Universitat de Barcelona (AGAUR 2017SGR1337), finançat pel Projecte PID2019-105415RB-I00 (Ministerio de Economía y Competitividad). Les autores del treball volen expressar el seu agraïment a tots els membres de les juntes de les associacions que han col·laborat en la recollida de dades i a les persones que, al llarg de la redacció de l'article, han respost els dubtes plantejats, especialment, a D. Aliaga, R. Barandiaran, M. Boronat, P. Cedillo, I. Codorniu, S. Frigola, M. González, N. Hernández, J. M. Iglesias, J. M. Segimon, A. M. Martín Torrents i M. Vinardell. Per l'adreça de correspondència veg. al final de l'article.

Keywords: Catalan Sign Language, compounding, construction, constructional approach, lexical creation, multi-word unit, word-formation process, signing deaf community ■

Received: 25-12-2019 · Accepted: 10-12-2020

■ 1 Introducció

La recerca sobre el lèxic de les llengües de signes ha estat abordada l'última dècada principalment des de la perspectiva de la creació de bases de dades lèxiques i diccionaris a partir de corpus (Cassidy et al., 2018), els efectes de la iconicitat en el processament (Bosworth & Emmorey, 2010), la similitud lèxica entre llengües (Börstell et al., 2020; Ebling et al., 2015) o la variació que presenta com a producte de variables socials externes a la llengua o com a forces de canvi internes (Johnston & Schembri, 2010; Schembri et al., 2018). Encara són escadusseres les contribucions a l'anàlisi dels processos de lexicalització (Janzen, 2012) i bona part dels estudis estan centrats en un sol procediment, com, per exemple, els processos de combinació (Tkachman & Meir, 2018). L'objectiu de la present contribució és analitzar els processos de creació de lèxic de l'àmbit de les denominacions de les entitats del moviment associatiu sordsignant català en llengua de signes catalana (o LSC), un domini semàntic sense recerca prèvia.

A tal efecte, s'ha constituït un corpus a partir del buidatge dels termes identificatius de les entitats afiliades o col·laboradores amb la Federació de Persones Sordes de Catalunya (FESOCA). S'ha elaborat una fitxa terminològica per a cada denominació, seguint els criteris tradicionals (Cabré, 1992; TERMCAT, 1990; Wright, 2001). A partir de treballs previs de l'equip (Jarque, 2005; Jarque, Codorniu, Bosch-Baliarda, Fernández-Viader, García, Serrano & Segimon, 2012; Jarque, Bosch-Baliarda & Codorniu, 2019), hem analitzat els procediments de lexicalització emprats, distingint-ne els formals (composició lèxica, composició sintagmàtica, composició simultània, canvi intern, etc.), funcionals (lexicalització i conversió sintàctica), d'incorporació (calc, préstec, patrons parlats, etc.) i semàntics (canvi, restricció o ampliació de significat). També es descriuen els mecanismes cognitius implicats (metàfora i metonímia conceptual).

L'article contribueix a l'abordatge dels processos de creació lèxica en les llengües de signes, atès que una de les qüestions de discussió clau actualment és determinar si un signe està o no lexicalitzat (Lepic, 2019), especialment aquells que mostren morfologia productiva i conserven aspectes analitzables de l'estructura interna (Cormier et al., 2012). També suposa

una aportació a l'anàlisi de la creativitat lèxica en les llengües en general, atès que proporciona evidència i arguments a favor d'una perspectiva construccional del llenguatge (Bybee, 2010; Goldberg, 2013; Traugott, 2008; Traugott & Trousdale, 2013, 2014).

L'article està organitzat amb l'estructura següent. En la Secció 2 exposem la metodologia emprada en la recerca. Descriu els criteris per a la selecció del corpus de buidatge i el corpus de referència (§ 2.1.), el disseny i creació de la base de dades terminològica (§ 2.2), tant pel que fa a l'estructura i contingut de les fitxes terminològiques (§ 2.2.1) com als criteris de codificació (§ 2.2.2). A la Secció 3, presentem els resultats i la discussió amb relació als procediments. També s'aborda la descripció de denominacions que mostren una combinació de procediments (§ 3.5). Finalment, la Secció 4 tanca l'article exposant les conclusions.

■ 2 Metodologia

La metodologia emprada ha seguit les fases de confecció d'un projecte terminològic a partir de les obres de Cabré (1992) i Rodríguez Camacho (2004). Hem confeccionat un corpus de buidatge, un corpus de referència i unes fitxes terminològiques. El producte final ha estat una base de dades terminològica i un recurs web que inclou un lèxic multilingüe accessible en línia.²

■ 2.1 El corpus de buidatge i el corpus de referència

Primerament, el punt de partida per a confeccionar una base de dades terminològica és el corpus de buidatge, entès com un recurs que permet acotar la llista de denominacions partint de textos que cal que siguin complets, actuals i amb autoritat. En el nostre cas, hem pres el text que apareix a la pàgina "Associacions" del lloc web de la Federació de Persones Sordes de Catalunya, FESOCA.³ Seguint aquesta font, n'hem extret les denomina-

2 La primera fase d'aquesta recerca, corresponent a la recollida de dades, la creació de la base de dades terminològica i del recurs web, on es poden consultar totes les denominacions videosignades, es van desenvolupar com a part del treball de final del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Interpretació i Guia-Interpretació de la Llengua de Signes realitzat per la primera, tercera, quarta i cinquena autores; <<https://buscasign.wordpress.com>>. El treball original abasta les denominacions d'entitats en llengua de signes catalana (LSC) i en llengua de signes espanyola (LSE) dins l'àmbit nacional i estatal. La segona fase de la recerca ha estat duta a terme per la primera i segona autores, en què s'han recodificat, transcrit i reanalitzat les dades, així com també s'ha escrit l'article.

3 <<http://www.fesoca.org/cat/associacions/>> [31.08.2020].

cions d'entrada de les 31 associacions de persones sordes de Catalunya que s'hi recullen. En tots els casos es tracta de denominacions en modalitat escrita, en català o castellà.

La segona fase se centra en la confecció del corpus de referència per a les denominacions en LSC. Inicialment es van consultar els diferents diccionaris i fonts lexicogràfiques disponibles per a l'LSC (Ferrerons, 2011; Martín & Alvarado, 1996; Perelló & Frigola, 1998; Quijo & Viana, 2007; Segimon et al., 2004), així com els recursos en línia col·laboratius Sématos⁴ i Wikisign.⁵ En cap cas hi vàrem trobar cap de les denominacions de les entitats de la llista terminològica. Aquesta primera fase de recerca es va realitzar amb anterioritat a la publicació del Vocabulari Bàsic de la Llengua de Signes Catalana (Direcció General de Política Lingüística, 2019). Atesa la manca de recursos existents en què es recollissin els signes de les entitats, hem creat un corpus de referència propi, a partir de textos signats en LSC, format per vídeos de caràcter públic i privat.

El conjunt de textos públics del corpus abasta publicacions a través de les xarxes socials i els canals de difusió, tant de la FESOCA com de les entitats associades: llocs web, canals propis de Youtube i pàgines de Facebook. Una de les fonts principals ha estat el canal de Youtube del web informatiu de FESOCA, Webvisual TV. En total, 28 de les 31 denominacions en LSC s'han obtingut de vídeos públics de les xarxes socials de les entitats: web o blog de l'entitat (n=1), pàgina Facebook (n=3) i canal de Youtube (n=24).

Per poder recollir les denominacions que no ha estat possible trobar en cap mitjà públic, s'han elaborat videomissatges en LSC i la seva corresponent transcripció en català i/o castellà que, en un primer moment, s'han fet arribar a les juntes directives de les entitats associades a través del correu electrònic. En els casos que no hem obtingut resposta, hem contactat amb usuaris vinculats amb les entitats mitjançant comunicacions privades videomissatges. Els videomissatges de resposta que hem rebut com a comunicacions privades a través del correu electrònic, WhatsApp o el Messenger de Facebook han estat una part necessària per poder recollir totes les denominacions en LSC de forma completa: comunicació privada amb les secretaries de les entitats (n=1) i comunicació privada amb usuaris i usuàries vinculats al teixit associatiu (n=2).

4 <<http://www.sematos.eu/lsc.html>> [31.08.2020].

5 <<http://lsc.wikisign.org/index.php?title=Wikisign:Portada&setlang=ca>> [31.08.2020].

■ 2.2 La base de dades terminològica

La tercera fase de la recollida de dades ha estat el disseny i creació de les fitxes terminològiques per a cada denominació. La base de dades i les fitxes terminològiques tenen format electrònic i es van crear mitjançant la plataforma GoogleForms, recurs que va permetre la confecció de forma col·laborativa entre les autores i el processament mitjançant programaris d'anàlisi de dades.

L'ús de les fitxes terminològiques té per objectiu que la informació sigui rigorosa des del punt de vista lingüístic, fiable pel que fa a les fonts i organitzada de manera que sigui de fàcil accés i consulta. El model de fitxa terminològica ha estat realitzat *ad-hoc* per a aquest treball, partint dels models consultats a l'obra de Rodríguez Camacho (2004).

■ 2.2.1 Estructura i contingut de les fitxes terminològiques

La fitxa terminològica és idèntica per a cada entrada i inclou informació sobre les denominacions en les tres llengües de treball: LSC, català i castellà. La fitxa té tres parts diferenciades per a cadascuna de les llengües que incloem.

A la primera part, hem pres com a terme d'entrada la fórmula que hem trobat com a entrada principal en les diferents obres del corpus de buidatge. Per a les associacions afiliades a FESOCA el terme d'entrada és, en la seva majoria, en català però també hi ha denominacions en castellà. Vegeu a la Taula 1 (pàgina següent) les diferents seccions que la formen. A la segona part de la fitxa, hi hem inclòs tota la informació relativa a les denominacions patrimonials en LSC de les entitats dins l'àmbit catalanosignat (Taula 2, pàgina 17).

Número d'entrada	Ordre respecte a la introducció de dades
Autora de la fitxa	Codi a partir de la siglació de nom i cognoms
Àrea temàtica	Entitats de la Comunitat Sorda
Subàrea	Associació afiliada a FESOCA
Terme d'entrada [cat/es]	Nom complet de l'entitat
Altres denominacions [cat/es]	Sigles, acrònims, sinònims, ...
Categoria gramatical	Tipus de paraula
Marca de ponderació ⁶	A: Normatiu (la denominació està inclosa en un diccionari normatiu) B: Normalitzat (la denominació apareix en els mitjans de comunicació públics) C: Documentat en diccionaris (la denominació està inclosa en els diccionaris i reculls lexicogràfics no normatius) D: Documentat en text (la denominació apareix en textos de les xarxes socials de les entitats, web, canal de Youtube, pàgina de Facebook) E: Proposta d'un membre de l'entitat F: Sense ponderació
Font del terme d'entrada	Referència de la denominació
Descripció	Breu descripció de l'entitat
Font de la descripció	Referència de la descripció
Context d'ús	Exemple on aparegui el terme d'entrada
Font del context d'ús	Referència de l'exemple del context d'ús

Taula 1. Primera part de la fitxa terminològica: denominació en català / castellà

6 Les denominacions en català per a les entitats incloses a la base de dades en tots els casos han estat documentats en textos propis de la comunitat sorda i del món associatiu (Marca de ponderació: D).

Signenom en LSC	Signe de l'entitat en LSC (URL)
Glossa	Glossa del signe
Marca de ponderació del signe en LSC ⁷	A: Normatiu B: Normalitzat C: Documentat en diccionaris D: Documentat en text E: Proposta d'un membre de l'entitat F: Sense ponderació
Font del signe en LSC	Referència de la denominació en LSC
Context d'ús del signe en LSC	Exemple on aparegui la denominació en LSC
Procés de creació lèxica (1) LSC	Identificar els processos (formal, funcional, semàntic o extern) i procediments de creació lèxica que han originat la denominació
Procés de creació lèxica (2) LSC	
Procés de creació lèxica (3) LSC	
Variant	En cas que n'hi hagi, s'hi inclouen les variants del signe, la URL de la denominació alternativa i la informació que se'n recull.

Taula 2. Segona part de la fitxa terminològica: denominació en LSC

Després de completar totes les fitxes terminològiques de les entitats estudiades, hem gravat els vídeos de totes les denominacions en LSC de cada associació reproduint la forma fonètica dels diferents paràmetres formatius⁸ acuradament, per tal de garantir els drets d'imatge dels signants.

7 Les denominacions en LSC per a les entitats incloses a la base de dades en tots els casos han estat documentats en textos propis de la comunitat sorda, tant d'àmbit públic com privat (Marca de ponderació: D), atès que no hi ha un diccionari normatiu de l'LSC.

8 Els paràmetres formatius dels signes són les unitats fonètico-fonològiques que permeten descriure'n la forma i l'estructura articulatòria. Tradicionalment, s'empren 7 paràmetres formatius bàsics per a caracteritzar articulatòriament els signes: (1) la configuració manual (la selecció i la forma que prenen el dits de la mà); (2) l'orientació manual (la posició relativa dels dits i el palmell de la mà respecte els eixos corporals); (3) el lloc d'articulació (part del cos on es situen els articuladors manuals); (4) pla d'articulació (distància relativa entre els articuladors manuals i el lloc d'articulació d'un signe); (5) punt de contacte (part dels articuladors actius que entra en contacte amb el lloc d'articulació); (6) moviment (accions que realitzen els articuladors actius); (7) trets no-manuals (articuladors actius de les àrees del cap, coll i tronc) (Bosch-Baliarda, 2005).

En total, hem enregistrat 44 denominacions diferents en LSC per a les 31 entitats llistades (Taula 3).

Denominació oficial de l'entitat en català	Denominacions en LSC
Agrupació de Persones Sordes de la Garrotxa	2
Agrupació de les Persones Sordes del Ripollès (APSRIPOLLES)	3
Agrupació de Persones Sordes d'Alt Maresme (ASAM)	1
Agrupació de Sords de Vic i Comarca (AGRUSORDSVIC)	3
Asociación de Difusión de la Comunidad Sorda (ADCS Difusord)	1
Asociación de Personas Sordas de Mollet del Vallés	1
Asociación de Personas Sordas de Terrassa (APESOTE)	2
Associació de Comunicació Visual i LSC (LENCOVIS)	1
Associació de Pares de Nens Sords de Catalunya (APANSCE)	1
Associació de Persones Sordes de Blanes i La Selva	1
Associació de Persones Sordes de Calella de la Costa (APSCC)	2
Associació de Persones Sordes de Cambrils (ASORCAM)	1
Associació de Persones Sordes de Granollers (APSGVORI)	1
Associació de Persones Sordes de Sabadell (APSS)	1
Associació de Persones Sordes de Tarragona i Comarques (ASOTARCO)	1
Associació de Persones Sordes del Baix Empordà (ACPSBE)	1
Associació de Premsa de la Comunitat Sorda, Les Cròniques (APCS)	1
Associació de Sords de Canovelles	1
Associació de Sords de Reus (ASSOREUS)	1
Associació Gironina de Sords (La Gironina)	2
Casa Social del Sord de Manresa i Comarques (CASMAC)	2
Casal de Persones Sordes de Sant Just i Comarques	1

Denominació oficial de l'entitat en català	Denominacions en LSC
Casal de Sords de Barcelona (CSB)	1
Centre d'Estudis de Llengua de Signes de Catalunya (ILLESCAT)	1
Centre de Difusió Audiovisual (VGB)	1
Centre de Persones Sordes del Maresme a Mataró (CPSMM)	1
Centro Recreativo Cultural de Sordos (CERECUSOR)	1
Cercle d'Artistes Sords Units (ASU)	1
Cercle de Sords de Vilanova i la Geltrú	1
Llar de Persones Sordes de Badalona (La Llar)	2
Llar de Persones Sordes de Lleida (La Llar)	1
Federació de Persones Sordes de Catalunya (FESOCA)	3
Total de denominacions	44

Taula 3. Llista de denominacions de buidatge i nombre de denominacions identificades en LSC per a cada entitat

Les variants recollides inclouen tant formes autòctones –les que fan servir els propis membres de l'entitat–, com formes al·lòctones –les denominacions que s'empren de forma més general pels signants que no són coneixedors del signe propi de l'entitat perquè són d'ús poc freqüent fora de l'associació o de la seva extensió geogràfica, perquè estan en desús, perquè l'associació no té gaire activitat o projecció dins de la comunitat, o perquè són de més recent creació.

■ 2.2.2 Codificació

La totalitat de les denominacions va ser codificada a partir de la categorització dels diferents procediments descrita en Jarque et al. (2012) i Jarque, Bosch-Baliarda i Codorniu (2019). Aquesta diferència entre processos formals, funcionals, semàntics o externs, seguint les classificacions usuals en l'àrea –vegeu, per exemple, Cabré (1992) o Freixa, Bernal i Cabré (2015), entre d'altres. Els processos formals originen denominacions no existents en l'LSC a partir de recursos lingüístics propis, mentre que els processos funcionals i semàntics comprenen el reciclatge d'unitats lèxiques existents,

bé mitjançant un ús sintàctic diferent, bé mitjançant un context semàntic innovador, respectivament. Pels que fa processos externs (o d'incorporació), els usuaris i usuàries creen denominacions en LSC a partir de l'adquisició de material lingüístic d'altres llengües (parlades i/o signades) amb les quals estan en contacte o de material gestual, producte d'una situació de convivència.

■ 3 Resultats i discussió

En primer lloc, presentarem els resultats quantitatius i, posteriorment els descriurem qualitativament. Pel que fa a la classificació dels tipus de procediments de creació de lèxic de les denominacions de les entitats de persones sordes en LSC, es presenten a la Taula 4 (a l'Apèndix podeu consultar les convencions de notació emprades en aquest article).

Tipus	Subtipus	Procediment	Nom-bre	Exemple / Glossa
Formals	de canvi intern	reduplicació	0	—
		redoblament	0	—
		substitució de paràmetre(s)	1	Centre d'Estudis de Llengua de Signes Catalana ILLESCAT/INSTITUT'LSC
	de combinació	composició sintagmàtica	28	Agrupació persones sordes de la Garrotxa ASSOCIACIÓ^GARROTXA
		composició seqüencial	5	Cercle d'Artistes Sords Units A+S+U
		composició simultània	7	Asociación de Difusión de la Comunidad Sorda DIFUSORD/CL.món'CL. informació-PRED.difondre
Funcionals	a partir del lèxic estable	conversió sintàctica	1	Federació de Persones Sordes de Catalunya FEDERACIÓ/FESOCA“fesoca”
	a partir del lèxic productiu	lexicalització de verbs i predicats classificadors	6	Llar de Persones Sordes de Badalona LLAR/CL.4.onades

Tipus	Subtipus	Procediment	Nom- bre	Exemple / Glossa
Semàntics (o de reutilització)	de modificació	ampliació de significat	0	—
		reducció de significat	1	Federació de Persones Sordes de Catalunya FEDERACIÓ/FESOCA“fesoca”
	d’extensió	canvi de significat	4	Agrupació de Sords de Vic i Comarca ENTITAT/LOCAL
Externs (o d’incorporació)	de procedència d’una llengua oral	patrons parlats	1	Federació de Persones Sordes de Catalunya FEDERACIÓ/FESOCA“fesoca”
		inicialització	0	—
		dactilologia lexicalitzada	5	Centre Recreatiu Cultural de Sords CERECUSOR
		calcs estructurals	2	Agrupació de les Persones Sordes del Ripollès ASSOCIACIÓ^PERSONA-PLU(2m)^SORD^RIPOLLÈS
		calcs semàntics	0	—
	de procedència d’una llengua de signes	préstecs lèxics forans	0	—
		préstecs lèxics interns	0	—
	de procedència gestual	lexicalització de gestos manuals	0	—

Taula 4. Processos i procediments de creació de les denominacions d’entitats en LSC

En total s’ha identificat 64 procediments diferents per a les 44 denominacions. Els formals constitueixen la categoria més freqüent (64%, n=41), seguits dels externs (17%, n=11). Els dos tipus menys observats són els funcionals (11%, n=7) i els semàntics (8%, n=5).

Els procediments formals fan referència a aquells que originen denominacions noves en la llengua (Cabré, 1992). En les llengües de signes, des d’una perspectiva cognitiva-funcionalista, comprenen l’aplicació d’esquemes

morfològics (usualment denominats *procediments de canvi intern*) i l'agrupació d'ítems lexicals (usualment, referits com a *procediments de combinació*). Els primers es basen en un canvi formal que experimenta la unitat lèxica, mitjançant un procediment morfològic patrimonial de la llengua, donant lloc a un nou ítem (Jarque, Bosch-Baliarda & Codorniu, 2019). D'aquests, només n'hem identificat un exemplar corresponent a la substitució de paràmetre(s) (denominació, que descriurem en l'apartat 3.1.1). No hem observat l'aplicació de la reduplicació ni del redoblament. La reduplicació (*reduplication*) consisteix en la repetició del signe, que resulta en una modificació de la velocitat, tensió o amplitud del moviment. En canvi, el redoblament (*doubling*) s'observa en els signes de mà dominant (és a dir, la mà preferida pel signant per articular signes unimanuals) o de mà base i consisteix en la còpia de la mà no-dominant dels valors fonològics de la mà dominant (Pfau & Steinbach, 2006).

En el segon tipus de procediment formal, els de combinació, la denominació de l'entitat resulta de la unió de dos (o més) signes i pot transitar per processos de lexicalització formal i semàntica donant lloc a tres possibles tipus d'estructura lèxica: un compost sintagmàtic (n=28), un compost seqüencial (n=5) o un compost simultani (n=7) (Jarque et al., 2012; 2019).

A més, en les dades analitzades hem observat denominacions que corresponen a l'aplicació de procediments funcionals (n=7). D'aquestes, només 1 es tractaria d'una conversió sintàctica, és a dir, un element que funciona inicialment amb una determinada categoria lèxica que s'empra posteriorment també amb una nova categoria sense cap canvi formal visible entre els diferents usos de la peça lèxica (Freixa, Bernal & Cabré, 2015). Els altres exemplars corresponen al procediment de lexicalització de verbs i predicats classificadors (n=6).

Pel que fa als procediments semàntics, hem observat únicament reducció de significat (n=1) i canvi de significat (n=4). Finalment, quant als procediments d'incorporació, hem identificat l'ús de patrons parlats (n=1), dactilologia lexicalitzada (n=5) i calcs estructurals (n=2), tots ells amb relació a l'adquisició de material lingüístic de la llengua oral. No hi denominacions que tenen l'origen en material gestual, com succeeix en signes de contingut gramatical.

En els apartats següents descriurem detalladament alguns exemples prototípics de cadascun dels procediments i els recursos que s'han identificat, així com alguns casos en què els lexemes que han experimentat l'aplicació de més d'un tipus de procediment i que hem denominat *processos i procediments múltiples*.

■ 3.1 Procediments formals

Pel que fa als procediments formals, seguirem l'ordre anterior: canvi intern i combinació (composició sintagmàtica, i composició seqüencial i simultània).

■ 3.1.1 Procediments de canvi intern

D'entre els diferents tipus de procediments de creació lèxica de canvi intern, només s'ha identificat l'aplicació de substitució de paràmetre en una única denominació. Es tracta del signe per a l'associació Centre d'Estudis de Llengua de Signes Catalana, ILLESCAT (Figura 1).

Figura 1. Denominació ILLESCAT/I(NSTITUT)'L'S'C 'Centre d'Estudis de Llengua de Signes Catalanes'

En el procés de creació del signenom en LSC, es va prendre com a base la forma fonològica del signe INSTITUT i es va substituir la configuració manual pròpia del signe (corresponent a la configuració del signe I de l'alfabet dactilològic⁹) per una nova configuració manual que, tot i no ser una configuració d'un signe de l'alfabet dactilològic, visualment s'identifica amb la combinació i posició dels dits seleccionats dels signes dactilològics corresponents a I, L, S i C que formen part de la siglació original del nom propi de l'entitat.

9 Podeu consultar-lo a <<https://blogs.iec.cat/lsc/alfabet/alfabet/>> [31.08.2020].

■ 3.1.2 Processos de combinació: composició sintagmàtica

La construcció lèxica que presenta una freqüència més alta correspon a una combinació sintagmàtica que inclou el signe ASSOCIACIÓ com a primer element i un segon lexema, constituint un paradigma productiu (n=26). El segon lexema correspon bé al signe de la localitat on té la seu social l'entitat (per exemple: ASSOCIACIÓ^OLOT per a l'Agrupació de Persones Sordes de la Garrotxa), bé a la comarca (per exemple: ASSOCIACIÓ^GARROTXA per a l'Agrupació de Persones Sordes de la Garrotxa), bé a un lexema que correspon a un nom propi, relacionat amb els fins de l'entitat (per exemple, Les Cròniques, per ser una associació de premsa) (vegeu nombre de denominacions i exemples a la Taula 5).¹⁰ En la majoria dels casos (n= 20) el nom de la localitat també forma part de la denominació de l'associació en llengua escrita. En els altres tres exemples, no hi ha coincidència: ASSOCIACIÓ^OLOT 'Agrupació de Persones Sordes de la

Construcció lèxica	#	Exemple
ASSOCIACIÓ^localitat seu social	21	ASSOCIACIÓ^TERRASSA 'Associació de Persones Sordes de Terrassa'
ASSOCIACIÓ^comarca	2	ASSOCIACIÓ^GIRONINA 'Associació Gironina de Sords'
ASSOCIACIÓ^lexema propi	3	ASSOCIACIÓ^L(ES.CRÒNIQUES) 'Associació de Premsa de la Comunitat Sorda' ASSOCIACIÓ^CASAL/C+L 'Casal de Sords de Barcelona'
Total	26	

Taula 5. Construccions lèxiques amb la base semàntica ASSOCIACIÓ

10 A través de l'observació participant, en actes i comunicacions tant públiques com privades, hem recollit també construccions sintagmàtiques amb tres formants seguint el patró ASSOCIACIÓ^SORD^localitat. Per exemple, ASSOCIACIÓ^SORD^VIC per a l'Agrupació de Sords de Vic i Comarca, ASSOCIACIÓ^SORD^TERRASSA per a Asociación de Personas Sordas de Terrassa (APESOTE), ASSOCIACIÓ^SORD^BADALONA per a la Llar de Persones Sordes de Badalona. Aquestes denominacions no s'han inclòs a la base de dades perquè no s'han pogut recollir mitjançant la metodologia establerta.

Garrotxa'; ASSOCIACIÓ^RIPOLL 'Agrupació de Persones Sordes del Ripollès' i ASSOCIACIÓ^PINEDA 'Agrupació de Persones Sordes de l'Alt Maresme'.

Es tracta, doncs, d'una composició patrimonial en què dos lexemes es lexicalitzen amb l'estructura d'un sintagma. Anotarem aquesta estructura amb el símbol \wedge . Tradicionalment es defineix el *compost sintagmàtic* com una formació regular de la llengua que s'estableix com unitat lèxica complexa creada a partir de la fixació d'un sintagma (Freixa, Bernal & Cabré, 2015). El procés de lexicalització és fonamentalment de tipus semàntic: el significat del compost és unitari (motivat fonamentalment per mecanismes cognitius de tipus metonímic o metafòric). El compost sintagmàtic no està lexicalitzat formalment a nivell fonològic ni morfològic, és a dir, els lexemes no formen una unitat accentual ni morfemàtica (Buenafuentes, 2010; Val Álvaro, 1999). La lexicalització formal s'observa en el nivell sintàctic i es caracteritza en l'LSC per les propietats següents:

- 1) L'ordre seqüencial dels integrants és fix (ASSOCIACIÓ^MOLLET / *MOLLET ASSOCIACIÓ).
- 2) No és possible commutar els constituents per altres unitats lèxiques, tot i que siguin afins semànticament (ASSOCIACIÓ^BLANES / *ENTITAT^BLANES).
- 3) No es pot alterar l'estructura mitjançant l'addició de determinants, modificadors o complements (ASSOCIACIÓ^REUS / *ASSOCIACIÓ^IX^REUS).
- 4) No és possible separar un dels components de l'altre mitjançant la interrogació o la tematització, ni és possible pronominalitzar un sol dels seus elements per a referir-se a l'entitat amb la seva denominació (ASSOCIACIÓ^MANRESA / *[MANRESA]-top IX ASSOCIACIÓ).
- 5) No s'admet l'el·lipsi del nucli en la coordinació de sintagmes (ASSOCIACIÓ^GIRONA I ASSOCIACIÓ^MATARÓ / * ASSOCIACIÓ^GIRONA I MATARÓ).

Des de la perspectiva cognitiva-funcionalista, aquestes denominacions constitueixen una xarxa formada tant per les denominacions específiques com pels esquemes construccionals que els originen. Traugott (2008) diferencia quatre tipus de construccions: constructes, microconstruccions, mesoconstruccions i macroconstruccions. Vegeu la Figura 2 amb relació a les denominacions analitzades.

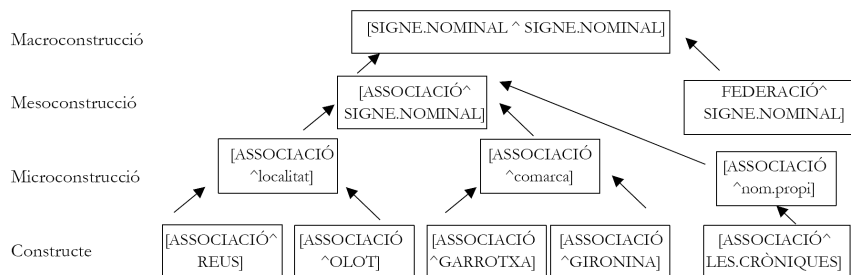

Figura 2. Esquema construccional de les denominacions d'entitat

Els constructes corresponen a les produccions en contextos d'ús funcional de la llengua. Per tant, cada denominació analitzada és un constructe. Les propietats que tenen en comú les denominacions contribueixen a l'emergència d'un patró, una estructura que inclou un element totalment especificat (el signe ASSOCIACIÓ) i elements abstractes (l'ordre, per exemple). Aquest patró constitueix una microestructura. Hem identificat 3 microconstruccions que inclouen l'element ASSOCIACIÓ, que conjuntament originen la mesoconstrucció [ASSOCIACIÓ^signe.nominal]. Aquesta juntament amb [FEDERACIÓ^signe.nominal], que instancia signes com FEDERACIÓ^CATALUNYA per a la denominació de Federació de Persones Sordes de Catalunya i altres semblants, documentades en altres treballs del grup –com [ARBRE^signe.nominal] (Jarque et al., 2012), alhora, instancien la macroconstrucció [signe.nominal^signe.nominal] com a estructura construccional més abstracta que origina lexemes nominals.

En aquest sentit, el procés de lexicalització o creació de lèxic correspon a un procés d'expansió i construccionalització en el sentit que proposa la Gramàtica de Construccions (Traugott, 2008; Traugott & Trousdale, 2013, 2014).

■ 3.1.3 Procediments de combinació: composició seqüencial i simultània

Els compostos seqüencials ($n=5$) i els compostos simultanis ($n=7$) són dos tipus de procediments de combinació menys freqüents en les denominacions de les entitats associatives de persones sordes a Catalunya. Aquests tipus de compostos es caracteritzen per diversos graus de truncament i fusió fonològica (*coalescence*) dels diferents formants de la denominació. Un dels factors que podria explicar l'escassetat de constructes d'aquest tipus es relaciona amb les propietats fonològiques del signe ASSOCIACIÓ pel fet

de ser un signe bimanual amb moviment alternant. Bosch-Baliarda (2005) descriu per a l'LSL com els signes bimanuals rarament entren a formar part d'un compost seqüencial, especialment com a primer formant atès que és difícil de reduir i fusionar amb el segon formant. Els exemplars de compostos seqüencials i simultanis identificats no presenten, doncs, aquest signe com a formant.

La denominació A+S+U 'Cercle d'Artistes Sords Units' és un exemple de composició seqüencial amb signes de l'alfabet dactilològic. En el procediment de creació s'hi observen canvis assimilatoris regressius que afecten els paràmetres formatius de la configuració i l'orientació manuals. Pel que fa a la configuració del dit polze, els dos primers formants (A+S) canvien el grau d'obertura i oposició del polze tot assimilant els trets del tercer formant del signe compost (U). En el cas del segon formant (S), els dits no seleccionats –el mig, l'anular i el petit– canvien el grau d'obertura i assimilen el grau flexionat i tancat del tercer formant (U). Finalment, la coarticulació d'aquests canvis comporten la inserció dels moviments interns de canvi de l'orientació manual –pronació– i de canvi d'obertura dels dits seleccionats –índex i mig–. Aquest canvis es donen en el segon formant i aporten un major grau de sonoritat visual al segment intermig, fet que com-

Tipus de segment	Formant 1: A	Formant 2: S	Formant 3: U
	Posició/Detenció	Posició/Detenció	Posició/Detenció
			
Configuració dels dits seleccionats	els quatre dits flexionats	el dit índex flexionat i tancat	els dits índex i mig estirats i oberts
Configuració dels dits no seleccionats	—	els dits mig, anular i petit estirats i oberts	els dits anular i petit flexionats i tancats
Configuració del polze	alineat i tancat	oposat i obert	oposat i tancat
Orientació de la mà	cubit orientat cap a terra / palmell orientat cap al cos	base orientada cap a terra / radi orientat cap al cos	base orientada cap a terra / dors orientat cap al cos

Figura 3. Descripció dels paràmetres fonològics de la configuració i l'orientació dels formants A, S i U

	Segment 1: Atac sil·làbic (Posició/Detenció inicial)	Segment 2: Nucli sil·làbic (Moviments de canvi intern)	Segment 3: Coda sil·làbica (Posició/Detenció final)
			
Configuració dels dits seleccionats	els quatre dits flexionats	<u>moviment intern</u> d' <u>obertura dels dits</u> <u>índex i mig</u>	Els dits índex i mig estirats i oberts
Configuració dels dits no seleccionats		dits no seleccionats flexionats i tancats	els dits anular i petit flexionats i tancats
Configuració del polze	<u>oposat i tancat</u>	<u>oposat i tancat</u>	oposat i tancat
Orientació de la mà	<u>base orientada</u> cap a terra / palmell orientat al cos	<u>moviment de pronació de la mà</u> (de palmell a dors cap al cos)	base orientada cap a terra / dors orientat cap al cos

Figura 4. Descripció dels paràmetres fonològics de la configuració i l'orientació i l'estructura seqüencial de la denominació A+S+U 'Cercle d'Artistes Sords Units'

porta una reestructuració sil·làbica en què el primer segment del signe actua com a posició inicial o atac sil·làbic, el segon segment aporta el moviment i constitueix el nucli sil·làbic, i el tercer segment és la posició final o coda sil·làbica. La Figura 3 descriu i il·lustra les característiques articulatòries descrites dels signes de l'alfabet dactilològic que són la base de la formació del compost seqüencial A+S+U. La Figura 4 és la representació de l'estructura fonètico-fonològica del signe compost resultant. Hem subratllat els canvis assimilatoris que s'han donat en els formants per facilitar la comparació entre les dades de les Figures 3 i 4.

Pel que fa a la composició simultània, en què es combinen diferents elements truncats dels signes formants per a la creació d'una denominació, trobem l'exemplar d'una de les variants de la denominació FEDERACIÓ' CATALUNYA (Figura 5) per a 'Federació de Persones Sordes de Catalunya'.

Figura 5. Denominació FEDERACIÓ’CATALUNYA per a ‘Federació de Persones Sordes de Catalunya’

Aquesta denominació consisteix en un signe de mà base, en què la mà no dominant pren la configuració de la mà del signe CATALUNYA i la mà dominant adopta la del signe bimanual FEDERACIÓ (vegeu Figura 6).

■ 3.2 Procediments funcionals

En les dades analitzades hem observat 7 denominacions que corresponen a l'aplicació de procediments funcionals, un 11% del total. D'aquestes, només 1 es tractaria d'una conversió sintàctica a partir d'un element lèxic preexistent, és a dir, un element que funciona amb una determinada categoria lèxica s'empra també amb una nova categoria sense cap canvi formal visible entre els diferents usos de la peça lèxica. En aquest cas es tracta d'una de les denominacions en LSC per a la 'Federació de Persones Sordes de Catalunya' FEDERACIÓ/FESOCA corresponent al signe FEDERACIÓ, que és un nom comú, però que s'empra com a denominació del nom propi FESOCA (Figura 6).

Figura 6. Denominació FEDERACIÓ/FESOCA per a ‘Federació de Persones Sordes de Catalunya’

D'altra banda, pel que fa als procediments funcionals a partir del lèxic productiu, hem trobat 6 casos en què les denominacions han estat creades mitjançant la lexicalització de verbs i predicats classificadors. Per exemple, la nova denominació de LLAR/CL.4.onades per a la ‘Llar de Persones Sordes de Badalona’ (Figura 7) s’ha creat a partir d’un dels elements visuals de l’escut de la bandera de l’entitat que és identificatiu també de l’escut municipal. És a dir, una estructura de predicat classificador descriptiu que pro-

Figura 7. Denominació LLAR/CL.4.onades per a ‘Llar de Persones Sordes de Badalona’

porciona informació sobre les onades es converteix en un nominal per a identificar l'entitat.

En d'altres casos, el classificador (és a dir, el morfema que identifica el tipus d'entitat que fa l'acció representat per un morf expressat amb la configuració de la mà) també es pot relacionar amb les propietats visuals d'algun element destacat del logotip, l'escut o la bandera de l'associació (per exemple, DIFUSORD/CL.món^CL.informació-PRED.difondre per a 'Associació de Difusió de la Comunitat Sorda, ADCS Difusord'; ASSOCIACIÓ^CL.ull-ametlla per al 'Centre de Difusió Audiovisual, VGB'; ACPSBE/CL.mar^CL.sol^CL.muntanya per a 'Associació de Persones Sordes del Baix Empordà, ACPSBE'). Tot i així, l'origen de la denominació no sempre parteix dels elements gràfics identificatius. En alguns casos, com en el de l'Associació de Persones Sordes del Baix Empordà, el signe i el logotip els van crear en el mateix moment i els socis i sòcies els varen acordar en assemblea per votació després de la proposta (Figura 10).

■ 3.3 Procediments de reutilització

Les denominacions creades a partir de procediments semàntics o de reutilització, és a dir mitjançant bé un canvi de significat d'un lexema preexistent, bé la seva modificació per reducció o ampliació (Brinton & Traugott, 2005), representen un 8% de les dades analitzades, destacant-ne el primer tipus. En les denominacions recollides no s'ha trobat cap exemple d'ampliació de significat i un únic cas de reducció de significat corresponent a la denominació FEDERACIÓ/FESOCA. En aquest exemple la denominació FEDERACIÓ s'empra amb una referència restringida com a variant equivalent del signe FEDERACIÓ^CATALUNYA.

Pel que fa al canvi de significat trobem la denominació del classificador APANSCE/CL.sol-PRED.sortir per a l'Associació de Pares de Nens Sords (APANSCE) amb una motivació metafòrica prenent la sortida de sol com un nou inici esperançador. Les altres tres denominacions estan motivades per diverses metonímies conceptuais: la denominació APSCC/FAR per a l'Associació de Persones Sordes de Calella de la Costa pren un element visualment rellevant de la localitat; la denominació ENTITAT/LOCAL que s'acompanya del patró parlat "local" per a l'Associació de Persones Sordes de Vic i Comarca pren el lloc de trobada per l'associació; i la denominació RIPOLLÈS per l'Associació de Persones Sordes del Ripollès pren el signenom de la comarca per l'associació.

■ 3.4 Procediments d'incorporació

En les dades recollides, les denominacions creades a partir de procediments externs són hibridismes que incorporen elements provinents de les llengües oroaditives (vegeu Taula 4). L'únic exemple de creació lèxica mitjançant la incorporació de patrons parlats és la denominació FEDERACIÓ/FESOCA que s'acompanya de la vocalització “fesoca”. En aquest cas, la nova denominació combina un procés semàntic de restricció de significat amb un procés extern que incorpora part d'un element lèxic forani com a part de l'estructura fonològica del signe, els trets no manuals.

Les denominacions que s'han creat a partir de processos amb elements de la dactilologia lexicalitzada es donen alhora en combinació amb diferents processos formals. Vegeu a § 3.1.1 la denominació ILLESCAT/I(NS-TITUT)L'S'C per al ‘Centre d'Estudis de la Llengua de Signes de Catalunya’, com a exemple amb canvi intern de la configuració manual, i al subapartat § 3.1.3 A+S+U per al ‘Cercle d'Artistes Sords Units’, com a exemple de compost seqüencial.

En el cas de la denominació CERECUSOR en LSC per al ‘Centre Recreatiu i Cultural de Sords’, va ser creada a partir de la configuració del signe dactilològic C amb un moviment afegit per tal de dotar el signe d'estructura sil·làbica. Aquesta nova denominació es va crear motivada pel

Figura 8. Denominació CERECUSOR ‘Centre Recreatiu i Cultural de Sords’

canvi de nom de l'associació –anteriorment anomenada *Acción Católica*– i va ser escollida pels socis en un concurs organitzat a l'efecte, juntament amb el logotip. Posteriorment, el lloc d'articulació del signe s'ha fixat a l'alçada de la cara motivat pel lloc d'articulació del signe CULTURAL, proper al front del signant (Figura 8, pàgina anterior)

Pel que fa als calcs estructurals, els dos exemplars que s'han recollit a la base de dades són casos d'organitzacions que tenen dues o més denominacions possibles (Taula 6).

Denominació en català	Denominacions en LSC
Agrupació de Persones Sordes del Ripollès	Calc estructural: ASSOCIACIÓ^PERSONA-PLU(2m)^SORD RIPOLLÈS ‘associació persones sord Ripollès’ Variant (1): RIPOLLÈS Variant (2): ASSOCIACIÓ^RIPOLL
Federació de Persones Sordes de Catalunya	Calc estructural: FEDERACIÓ^PERSONA-PLU^SORD^PROPI^CATALUNYA ‘federació persones sordes de Catalunya’ Variant (1): FEDERACIÓ/FESOCA “Fesoca” Variant (2): FEDERACIÓ^CATALUNYA

Taula 6. Entitats amb denominacions creades per calcs estructurals i variants

En el cas de la denominació per a ‘Federació de Persones Sordes de Catalunya’, el calc es dona sobre les peces lèxiques de la sintagmació en català i també s’hi inclou la segona preposició ‘de’, transposada amb el signe PROPI. Cada element de la sintagmació calcada resultant s’acompanya dels patrons parlats “federació persones sordes de Catalunya”.

Pel que fa a la denominació de l’Agrupació de Sords del Ripollès, presenta unes característiques estructurals similars, tot i que en aquest exemplar només es combinen els signes manuals en LSC i els patrons parlats en català dels elements lèxics de la sintagmació. El primer formant és el signe ASSOCIACIÓ, i no pas ‘agrupació’, tal i com s’ha descrit per al paradigma productiu a partir de la base semàntica ASSOCIACIÓ en els compostos sintagmàtics amb dos formants (§ 3.2.1).

Les denominacions creades mitjançant el calc estructural representen un primer pas en el procés de lexicalització de les combinacions sintàctiques. Sovint les hem observades en contextos més formals, com per exemple, esdeveniments i inauguracions d'actes en què hi ha tant públic sord com oïdor (denominacions formals), o han estat emprades en xarxes socials d'organitzacions sordes fora de l'associació en qüestió (denominacions al·lòctones). A tall d'exemple, dues denominacions per a l'entitat Agrupació de Sords de Vic i Comarca que hem observat –per bé que no hem pogut incloure-les en la base de dades per la selecció emprada en la metodologia– il·lustren aquest fenomen. En primer lloc, recollim la forma sintàctica ENTITAT ASSOCIACIÓ ESPECÍFIC/DE PERSONA-PLU SORD DE VIC I COMARCA acompanyada dels patrons parlats “agrupació” i “de Vic i comarca” emprada al canal de Youtube de FESOCA Difusió en una notícia sobre el Festival Vicmovies 2018.¹¹ En segon lloc, hem observat en actes formals el president de l'agrupació emprant la denominació ASSOCIACIÓ^SORD^VIC^COMARCA.

■ 3.5 Processos múltiples

Bona part dels exemplars que hem descrit en els apartats anteriors presenten denominacions que poden ser descrites per processos múltiples segons els diferents tipus de procediments de creació de lèxic aplicats (Taula 7).

Glossa	Procediments formals	Procediments funcionals	Procediments semàntics	Procediments externs
ILLESCAT/ I(NSTITUT)L'SC	canvi intern (paràmetre configuració manual)	—	—	dactilologia lexicalitzada
A+S+U	compost seqüencial	—	—	dactilologia lexicalitzada
FEDERACIÓ/ FESOCA	—	conversió sintàctica	restricció de significat	patrons parlats
CERECUSOR	canvi intern (paràmetre lloc d'articulació)	—	—	dactilologia lexicalitzada

Taula 7. Exemples de denominacions creades per processos múltiples

11 <<https://www.youtube.com/watch?v=alombqvBB7w>>.

Les dades analitzades també recullen algunes denominacions en LSC que conjuminen, no només processos múltiples de diversos tipus de procediments, sinó també exemplars formalment més complexos que responen a diversos processos de combinació: la composició seqüencial i la composició simultània. Fixeu-vos en la Figura 9.

Figura 9. Denominació CL.torre.tres.merlets'SORD+TERRASSA per a l'Associació de Persones de Terrassa

La denominació CL.torre.tres.merlets'SORD+TERRASSA per a l'Associació de Persones Sordes de Terrassa, actualment en desús, és el primer signe creat per aquesta combinació de recursos formals (Figura 9). El primer segment està format per la combinació simultània de la configuració manual del classificador corresponent a 'torre amb tres merlets', que és un element simbòlic de l'escut i de la bandera de la ciutat de Terrassa, que forma part de l'escut de l'associació, amb el lloc d'articulació i orientació manual inicial del signe SORD. Aquesta forma fusionada a partir de paràmetres truncats dels dos primers formants es combina seqüencialment amb el signe TERRASSA, que perd la reduplicació. El segment final de la nova denominació adopta el lloc d'articulació final del tercer formant, que correspon alhora amb el lloc d'articulació final del signe SORD. Les propietats fonològiques i les similituds en els paràmetres formatius ajuden a fusionar

els diferents elements que creen la denominació de manera que els límits entre les diferents classes de procediments de canvi intern i combinació siguin difusos.

Un altre exemplar que combina múltiples procediments i recursos és la denominació ACPSBE/CL.mar`CL.sol+CL.muntanya“palafrugell”, corresponent a ‘Associació de Persones Sordes del Baix Empordà’ (Figura 10).

Figura 10. Denominació ACPSBE/CL.mar`CL.sol+CL.muntanya“palafrugell” corresponent a ‘Associació de Persones Sordes del Baix Empordà’

Es tracta d’un signe de mà base en què la mà no dominant pren la configuració i orientació del classificador de superfície plana amb el significat ‘mar’, mentre la mà dominant articula de forma seqüencial els classificadors d’objecte rodó petit per a identificar el ‘sol’ i objecte amb punxes per a identificar les ‘muntanyes’, motivat per les característiques geogràfiques de la comarca. Així doncs, a nivell formal, combina de forma seqüencial els classificadors de ‘sol’ i ‘muntanya’, i el classificador de ‘mar’ de forma simultània.

Simultàniament als procediments formals de combinació, també ha intervingut en la creació del signe, un procediment d’analogia amb les característiques formals i els paràmetres del signe de la ciutat PALAFRUGELL (Figura 11), motivat pel fet que és la localitat on es troba situada la seu social de l’entitat.

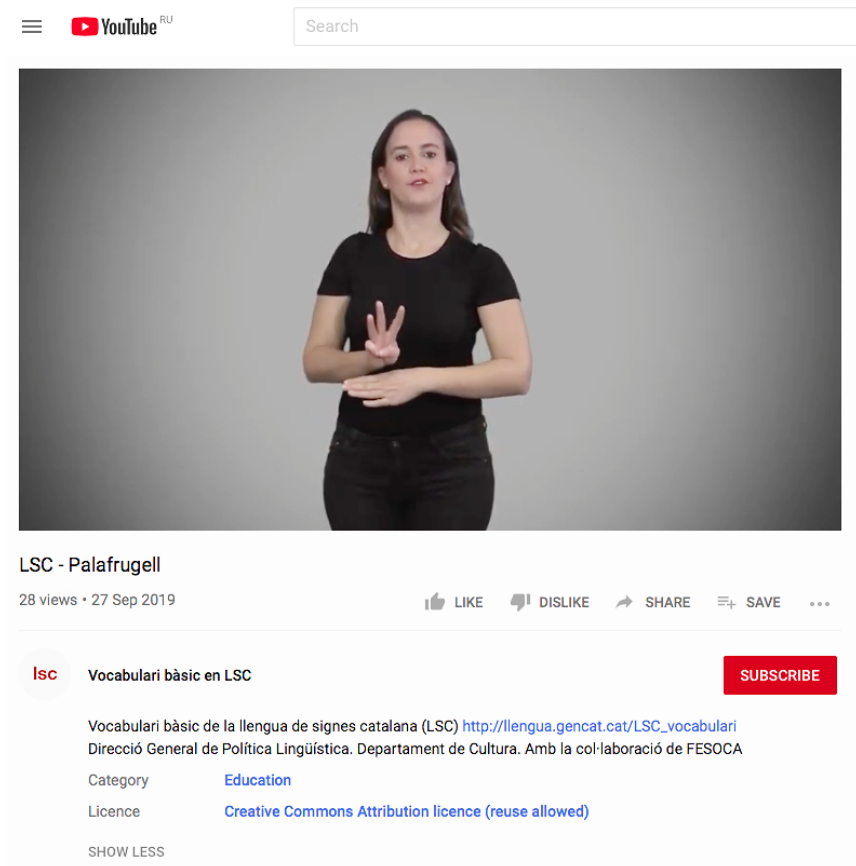

Figura 11. Captura de pantalla de la denominació PALAFRUGELL en LSC extreta del Canal de Youtube del Vocabulari Bàsic en LSC (DGPL, 2019)¹²

La denominació ACPSBE/CL.mar`CL.sol+CL.muntanya pren diferents elements per analogia amb la forma fonètico-fonològica del signe PALA-FRUGELL: l'estructura del tipus de signe de mà base, el paràmetre del lloc d'articulació, l'orientació manual, l'obertura dels dits que formen la configuració manual i el patró parlat "Palafrugell".

12 <<https://www.youtube.com/watch?v=116PvkypPg8>>.

Un tercer exemplar format per processos múltiples és la denominació LENCOVIS/ULL'L(LENGUA.DE.SIGNES) “Lencovis”, corresponent a ‘Associació de Comunicació Visual i de Llengua de Signes de Catalunya’ (Figura 12).

Figura 12. Denominació LENCOVIS/ULL'L(LENGUA.DE.SIGNES) “lencovis” ‘Associació de Comunicació Visual i de Llengua de Signes de Catalunya’

Aquesta denominació és, des del punt de vista dels procediments formals, un compost simultani que combina elements del formant ULL, relacionat metonímicament amb la comunicació visual, i del formant LLENGUA.DE.SIGNES. Del primer formant es prenen el lloc d’articulació, els plans d’articulació i l’orientació de la base de la mà; del segon formant, s’adopta la configuració de la mà del signe inicialitzat L’LLENGUA.DE.SIGNES que correspon a la configuració manual del signe L de l’alfabet dactilològic. El moviment curt i repetit de la denominació és comú a tots dos formants. L’orientació del palmell de la mà és propi de la denominació i sembla que pot estar motivat tant per qüestions fonètiques (per evitar que el signe s’articuli enmig de la cara) com per analogia amb d’altres signes relacionats amb la visió que estan formats per procediments d’inicialització (ex. S(ÍNDROME)^U(SHER)). Encara des del punt de vista dels processos d’incorporació el signe adopta el patró parlat “lencovis”, coincident amb la forma acrònima del nom de l’associació.

Finalment, les denominacions ASSOCIACIÓ[^]L(ES.CRÒNIQUES) “cròniques” de ‘Associació de Premsa de la Comunitat Sorda – Les Cròniques, APSC’ (Figura 13) i ASSOCIACIÓ[^]CASAL/C+L de ‘Casal de Sords de Barcelona, CBS’ constitueixen dos exemplars creats mitjançant processos múltiples. En tots dos casos, els compostos sintagmàtics són varietats al·lòctones creats a partir de la microconstrucció [ASSOCIACIÓ[^]signe propi].¹³

Figura 13. Denominació ASSOCIACIÓ[^]L(ES.CRÒNIQUES) de ‘Associació de Premsa de la Comunitat Sorda – Les Cròniques, APSC’

13 Aquest signe propi, sense formar part del compost sintagmàtic, sovint s’empra com a denominació autòctona de l’associació; tot i que no forma part de la nostra base de dades n’hem pogut confirmar l’ús a través de comunicació directa amb membres de les juntes respectives.

Com mostra la Figura 13, el segon formant L(ESCRÒNIQUES) és un exemple de dactilologia lexicalitzada que pren la configuració manual del signe L corresponent a la primera lletra del nom de la publicació en línia que edita l'associació.¹⁴ La varietat al·lòctona ASSOCIACIÓ^L(ESCRÒNIQUES) és un dels dos exemplars de compost sintagmàtic que no empra un signe de localitat. En aquest cas, com que l'associació no es circumscriu a un àmbit territorial local, el segon formant no és la localitat de la seu social de l'entitat, sinó un signe que manté una relació metonímica: la finalitat de l'entitat, la publicació de L(ESCRÒNIQUES).COM.

Pel que fa al signe ASSOCIACIÓ^CASAL/C+L per a 'Casal de Sords de Barcelona, CBS', el formant CASAL/C+L és una denominació que es va crear quan es va canviar el nom de l'associació de *Casa del Sordomudo de Barcelona* per *Casal del Sord de Barcelona*. El canvi per substituir el signe anterior es va dur a terme per dos motius. D'una banda, es considerava poc "còmode" perquè era un signe de mà base i s'havia d'articular amb les dues mans. De l'altra, el signe tenia similituds fonètiques amb el signe PENIS, cosa que era motiu de burla per part dels membres de les altres associacions de persones sordes de la ciutat de Barcelona.¹⁵

El signe CASAL/C+L és també, des del punt de vista dels procediments externs, una forma de dactilologia lexicalitzada en què es pren la configuració de la lletra inicial i final de la paraula 'casal' i la forma del moviment de traçar una semicercle a l'aire, motivat per la forma del logotip que inclou una gran <c> envoltant les sigles de l'entitat. Des del punt de vista formal, es tracta d'un procediment de combinació híbrid en què es combinen paràmetres tant de forma simultània com seqüencial. La configuració manual de la nova denominació és coalescent amb les dues configuracions formants: presenta el polze en posició alineada i estesa (a+) l'extensió dels dits índex i mig (12+). A la tercera captura de pantalla de la Figura 14 s'hi mostra una variant al·lofònica de la configuració manual del signe CASAL/C+L que presenta un moviment intern de flexió dels dits seleccionats que és simultani al moviment de transició semicircular.

14 <<https://lescroniques.com>>.

15 Un soci de Cerecutor ens va fer arribar una poesia de signes encadenats en LSC en què es prenen les configuracions manuals i d'altres segments fonològics dels signes de les 4 associacions que existien a la ciutat de Barcelona (Casal, Cerecutor, ASU i la Mútua). La poesia, que sembla que va circular força durant uns anys, té un caràcter burlesc i força picantó.

Figura 14. Denominació ASSOCIACIÓ^CASAL/C+L de ‘Casal del Sord de Barcelona’

La varietat al·lòctona ASSOCIACIÓ^CASAL/C+L és un dels dos exemplars de compost sintagmàtic que no empra un signe de localitat. En aquest cas, atès que a la ciutat de Barcelona hi ha hagut més d’una associació de persones sordes, el segon formant no és la localitat de la seu social de l’entitat per evitar equívocs, sinó un signe motivat amb què manté una relació metonímica: la finalitat de l’entitat, com a lloc de trobada popular amb finalitats culturals, polítiques i recreatives.

■ 5 Conclusions

Al llarg de l'article, hem analitzat els processos implicats en la creació de les denominacions de les entitats del teixit associatiu sordsignat vinculades a la Federació de Persones Sordes de Catalunya. A partir de l'anàlisi detallada de les 44 denominacions, corresponents a 31 entitats, hem posat de manifest que un abordatge dels processos de lexicalització com un procés lineal que estableixi una separació estricta entre tipus de procediments (formals, funcionals, semàntics i d'incorporació) no pot donar compte de la seva complexitat ni de tots els exemplars. També, hem mostrat que diversos procediments i mecanismes cognitius operen en la creació d'una única denominació i palesen la necessitat de revisar els procediments de creació lèxica per incloure processos múltiples, a la llum de l'anàlisi de les llengües de la modalitat signada.

L'anàlisi també posa de manifest la importància dels mecanismes cognitius que interactuen amb els procediments en els processos de creació de lèxic en les llengües de signes, particularment, la metonímia i la metàfora conceptual (Lakoff & Johnson, 1999; Wilcox, Wilcox & Jarque, 2003). La metonímia conceptual s'observa en les relacions d'iconicitat tant imaginística com construccional (diagramàtica, en el sentit de Charles S. Peirce). Així, la iconicitat d'imatge es manifesta en les semblances entre la forma del signe de la denominació de l'entitat en LSC i elements que formen part del domini semàntic, com poden ser la bandera o el logotip de l'entitat o l'escut de la ciutat on té la seu.

La iconicitat diagramàtica es palesa, per exemple, en les denominacions que són sintagmacions, on s'estableix la relació entre la conceptualització de l'entitat i la localitat o comarca on té la seu social i que posen de manifest que la localitat funciona com un punt de referència conceptual per a l'establiment de la denominació. En aquest sentit, en molts dels exemplars s'observa un doble mapatge entre la forma del signe i l'estructura conceptual, com ha estat descrita per altres camps semàntics en l'LSC (Jarque, 2005).

Hem adoptat una perspectiva construccionista del llenguatge (vegeu Goldberg [2013] i Traugott i Trousdale [2013] per a una caracterització i referències), i hem argumentat que les denominacions analitzades, seguint la tipologia de Traugott (2008), són constructes que han estat creats a partir de construccions, que poden correspondre tant a abstraccions de diferent grau d'especificitat (microconstruccions, mesoconstruccions i macroconstruccions), com a partir d'elements lèxics (signes específics) mitjançant el recurs a l'analogia.

A més, les relacions entre les denominacions del moviment associatiu sordsignant, en forma de construccions, amb diferent grau de productivitat, evidencien que constitueixen una xarxa amb relacions formals, semàntiques i funcionals, i que la creació d'una denominació té en compte l'existència de les denominacions prèvies. Les construccions són el producte i la font de diversos processos d'organització lingüística. En aquest sentit, l'organització lèxica no difereix essencialment de l'organització gramatical i inclou, integrat holísticament, l'estructura morfosintàctica, continguts lèxics, la funció comunicativa adequada al context d'ús i exemplars de significat lèxic, com ha estat proposat per a les construccions gramaticals (Bybee, 2010).

Per tant, considerem que les denominacions lèxiques no estan formades ni enterament per unitats submorfològiques aïllades (que són combinades simultàniament i/o seqüencialment en el procés de creació del terme), ni es tracta totalment d'unitats que són recuperades de l'emmagatzematge lèxic com a elements no-analitzables (com a unitats fixes). Els resultats de l'anàlisi indiquen que formen una xarxa lèxica on conviuen exemplars i patrons que són més o menys rellevants en la formació de nous exemplars segons l'ús i la conceptualització dels seus usuaris i usuàries, i per tant, poden mostrar tant propietats idiosincràtiques dels signes com regulars de les diverses construccions, com és el cas, per exemple, dels signes creats sota la denominació *procediments i processos múltiples*.

En altres paraules, la descripció de les denominacions posa de manifest que una separació estricta entre lèxic i gramàtica, que es concreta sovint en la determinació si un signe està o no lexicalitzat perquè presenta propietats lèxiques i gramaticals, constitueix una falsa dicotomia (Lepic & Occino, 2018; Lepic, 2019). Considerem que és més adequat caracteritzar aquestes unitats com un continuïum amb diferents graus d'analitzabilitat, convencionalitat, en el sentit de Lepic (2019: 22), que proposa descriure els signes lèxics com a expressions lingüístiques que han estat 'consolidades' (*entrenched*) en el coneixement lingüístic com un 'bloc' (*chunk*) d'estructura recurrent, la funció de la qual és facilitar l'ús eficient del llenguatge i el processament. ■

■ Referències

- Börstell, Carl / Crasborn, Onno / Whynot, Lori (2020): «Measuring Lexical Similarity across Sign Languages in Global Signbank», en: Efthimiou, Eleni et al. (eds.): *Proceedings of the LREC2020 9th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages: Sign Language Resources in the Service of the Language Community, Technological Challenges and Application Perspectives*, Paris: ELRA, 21–26.
- Bosch-Baliarda, Marta (2005): *The Phonology of Compounds in Catalan Sign Language (LSC)*, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona (tesi de màster; programa de doctorat en Ciència Cognitiva i Llenguatge).
- Bosworth, Rain G. / Emmorey, Karen (2010): «Effects of iconicity and semantic relatedness on lexical access in American Sign Language», *Journal of Experimental Psychology. Learning, Memory, and Cognition* 36:6, 1573–1581.
- Brinton, Laurel J. / Traugott, Elizabeth C. (2005): *Lexicalization and Language Change*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Buenafuentes, Cristina (2010): *La composición sintágmatica en español*, San Millán de la Cogolla: Cilengua.
- Bybee, Joan L. (2010): *Language, Usage and Cognition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Cassidy, Steve / Crasborn, Onno / Nieminen, Henri / Stoop, Wessel / Hulsbosch, Micha / Even, Susan / Komen, Erwin / Johnston, Trevor (2018): «Signbank: Software to Support Web Based Dictionaries of Sign Language», en: *Proceedings – The 8th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages: Involving the Language Community*, Paris: ELDA, 2359–2364.
- Cormier, Kearsy / Quinto-Pozos, David / Sevcikova, Zed / Schembri, Adam (2012): «Lexicalisation and de-lexicalisation processes in sign languages: Comparing depicting constructions and viewpoint gestures», *Language & Communication* 32:4, 329–348.
- Ebling, Sarah / Konrad, Reiner / Boyes Braem, Penny / Langer, Gabriele (2015): «Factors to consider when making lexical comparisons of sign languages: Notes from an ongoing comparison of German Sign Language and Swiss German Sign Language», *Sign Language Studies* 16:1, 30–56.

- Cabré, M. Teresa (1992): *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*, Barcelona: Empúries.
- Direcció General de Política Lingüística, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya (2019): *Vocabulari bàsic de la llengua de signes catalana*, <https://llengua.gencat.cat/ca/llengua_signes_catalana/recursos-i-activitats/vocabulari/> [31.08.2020].
- Federació de Persones Sordes de Catalunya (ed.) (en línia): «Associacions», <<http://www.fesoca.org/cat/associacions/>> [31.08.2020]
- Ferrerons, Ramon (2011): *Primer diccionari general i etimològic de la llengua de signes catalana*, 2 vols., Girona: Documenta Universitaria.
- Freixa, Judit / Bernal, Elisenda / Cabré, Teresa (eds.) (2015): *La neologia lèxica catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Goldberg, Adele E. (2013): «Constructionist approaches», en: Hoffmann, Thomas / Trousdale, Graeme (eds.): *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 15–30.
- Institut d'Estudis Catalans (ed.) (en línia): «Alfabet Dactilològic de la Llengua de Signes Catalana», <<https://blogs.iec.cat/lsc/alfabet/alfabet/>> [31.08.2020].
- Janzen, Terry (2012): «Lexicalization and grammaticalization», en: Pfau, Roland / Steinbach, Markus / Woll, Bencie (eds.): *Sign Language. An international handbook*, Berlin: Mouton de Gruyter, 816–841.
- Jarque, Maria Josep (2005): «Double mapping in metaphorical expressions of thought and communication in Catalan Sign Language», *Sign Language Studies* 5:3, 292–316.
- / Bosch-Baliarda, Marta / Codorniu, Imma (2019): «Recursos de creación de léxico en la lengua de signos catalana (LSC)», *Revista de Estudios de Lengua de Signos REVLES: Aspectos lingüísticos y de adquisición de las lenguas de signos* 1, 53–90.
- / Codorniu, Imma / Bosch-Baliarda, Marta / Fernández-Viader, M. Pilar / García, Carlos / Serrano, Encarna / Segimon, Josep M. (2012): «Procesos de lexicalización en la LSC: procedimientos de combinación», *Anuari de Filologia. Estudis de Lingüística* 2, 141–176.
- Johnston, Trevor / Schembri, Adam (2010): «Variation, lexicalization and grammaticalization in signed languages», *Language et société* 1:131, 19–35.
- Lakoff, George / Johnson, Mark (1999): *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, New York: Basic Books.

- Lepic, Ryan (2019): «A usage-based alternative to “lexicalization” in sign language linguistics», *Glossa: A Journal of General Linguistics* 4:1, 23, 1–30.
- / Occhino, Corrine (2018): «A Construction Morphology approach to sign language Analysis», en: Booij, Geert (ed.): *The Construction of Words. Studies in Morphology*, Cham: Springer, 141–172.
- Martín, Ignasi / Alvarado, Marisa (1996): *Diccionari temàtic bàsic en llengua de signes catalana de Ponent*, Lleida: Autor-editor.
- Perelló, Jordi / Frigola, Juan (1987): *Lenguaje de signos manuales*, Barcelona, Científico Medica.
- Pfau, Roland / Steinbach, Markus (2006): «Pluralization in sign and in speech: A cross-modal typological study», *Linguistic Typology* 10:2, 135–182.
- Quijo, Montserrat / Viana, Pilar (2007): *Mira què dic: Diccionari interactiu multimèdia*, recuperat de <<http://www.edu365.cat/mqd/>>.
- Rodríguez Camacho, Emma (2004): *Terminología y traducción*, Santiago de Cali: Universidad del Valle.
- Schembri, Adam / Stamp, Rose / Fenlon, Jordan / Cormier, Kearsey (2018): «Variation and change in varieties of British Sign Language in England», en: Braber, Natalie / Jansen, Sandra (eds.): *Sociolinguistics in England*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 165–188.
- Segimon, Josep M. (dir.) / Fernández-Viader, M.Pilar (dir.) / Bosch-Baliarda, Marta / Codorniu, Imma / García, Carlos / Jarque, Maria Josep / Palomo, M.Encarna / Serrano, Encarna (2004): *DILSCAT: Diccionari Bàsic de la Llengua de Signes Catalana*, Barcelona, Fundació ILLESCAT (CD-Rom).
- Sematos (en línia): «Diccionari LSC», <<http://www.sematos.eu/lsc.html>> [31.08.2020],
- TERMCAT (1990): *Metodologia del treball terminològic*, Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Tkachman, Oksana / Meir, Irit (2018): «Novel compounding and the emergence of structure in two young sign languages», *Glossa: a journal of general linguistics* 3:1 (136), 1–4.
- Traugott, Elizabeth Closs (2008): «The grammaticalization of NP of NP patterns», en: Bergs, Alexander / Diewald, Gabriele (eds.): *Constructions and Language Change*, Berlin: De Gruyter Mouton, 23–45.
- / Trousdale, Graeme (2013): *Constructionalization and Constructional Changes*, Oxford: Oxford University Press.

- / Trousdale, Graeme (2014): «Contentful constructionalization», *Journal of Historical Linguistics* 4:2, 256–283.
- Val Álvaro, José Francisco (1999): «La composición», en: Bosque, Ignacio / Demonte, Violeta (dirs.): *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa Calpe, 4757–4841.
- Wikisign LSC (en línia): «El Diccionari Lliure de Llengua de Signes Catalana», <<http://lsc.wikisign.org/wiki/Wikisign:Portada>> [31.08.2020].
- Wilcox, Sherman / Wilcox, Phyllis P. / Jarque, Maria Josep (2003): «Mappings in conceptual space: Metonymy, metaphor, and iconicity in two signed languages», *Jezikoslovlje* 4:1, 139–156.
- Wright, Sue Ellen (2001): «Data categories for terminology management», en: Wright, Sue Ellen / Budin, Gerhard (coords.): *Handbook of Terminology Management*, Amsterdam: John Benjamins, 552–571.

■ Annex: Convencions de notació

Símbol	Descripció	Explicació	Exemple
PARAULA	paraula en majúscula	un lexema mono-morfemàtic en LSC	FESOCA
P(ARAULA)	paraula en majúscula i parèntesi després de la inicial	un lexema que presenta la configuració manual corresponent al signe de l'alfabet dactilològic a la inicial de la paraula	L(ES.CRONIQUES)
CL	abreviatura de la paraula <i>classificador</i>	morfema en l'estructura lèxica verbal que identifica el tipus de classificador	LLAR/CL.4.onades
IX	símbol per a identificar <i>índex</i>	signe que funciona com a pronom, en els exemples a l'article equivalent a 'aquí'.	ASSOCIACIÓ^IX^REUS
PRED	abreviatura de la paraula <i>predicat</i>	morfema en l'estructura lèxica verbal que identifica el significat lèxic	DIFUSORD/CL.mó n^CL.informació-PRED.difondre
[]top	abreviatura de la paraula <i>tòpic</i>	segueix als parèntesis quadrats per indicar l'abast de la marca de tòpic o tematització en l'estructura oracional	*[MANRESA]-top IX ASSOCIACIÓ
^	símbol d'accent circumflex unint paraules	lexema en LSC amb estructura de sintagma (compost sintagmàtic)	ASSOCIACIÓ^OLOT

Símbol	Descripció	Explicació	Exemple
+	símbol de suma unint paraules	lexema en LSC amb estructura de compost seqüencial (unió consecutiva)	CL.sol+CL.muntanya
'	símbol d'apòstrof unint paraules	lexema en LSC amb estructura de compost simultani (unió amb processos de truncament)	CL.mar'CL.sol
“xxx”	cometes dobles	patrons parlats del component no-manual d'un signe	“associació”
-	guió unint dues paraules	lexema plurimono-femàtic en LSC	PERSONA-PLU
.	punt unint paraules	unió de paraules per a referir-se a un morfema en LSC	CL.sol-PRED.sortir
/	barra inclinada	indica dues possibilitats de glossa per a un signe	FEDERACIÓ/FESOCA
(2m)	nombre 2 i lletra m entre parèntesis	signe monomanual produït en les dades amb dos mans	PERSONA-PLU(2m)
'xxx'	cometes simples	equivalent en llengua catalana	'Fesoca'
[XXX]	paraules entre parèntesis quadrats	construcció	[ASSOCIACIÓ^localitat]
*	asterisc	producció no documentada	*ASSOCIACIÓ+OILOT

- Maria Josep Jarque, Universitat de Barcelona, Departament de Cognició, Desenvolupament i Psicologia de l'Educació, Facultat de Psicologia, Passeig de la Vall d'Hebron, 171, E-08035 Barcelona, <mj_jarque@ub.edu>, ORCID: 0000-0003-3488-6041 (adreça de correspondència).
- Marta Bosch Baliarda, ORCID: 0000-0002-8778-2820.